

**“TOSHKENT IRRIGATSIYA VA QISHLOQ XO‘JALIGINI MEXANIZATSİYALASH MUHANDISLARI
INSTITUTI” MILLIY TADQIQOT UNIVERSITETI**

FAN: MUTAXASSISLIKKA KIRISH

**MAVZU: AKTIV VA REAKTIV TURBINALARNING ISHLASH TARZI VA
ULARNI QUVVATINI HISOBЛАSH.**

Список литературы

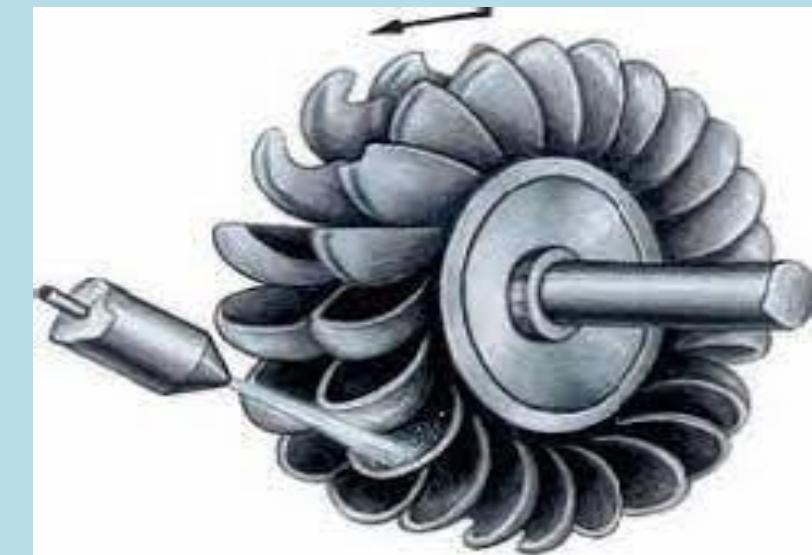
1. Обозов А.Дж., Ботпаев Р.М. Возобновляемые источники энергии. Учебного пособия для студентов высших учебных заведений. Бишкек, 2010. – 224 с.
2. Потапов В.М., Ткаченко П.Е., Юшманов О.П. Использование водной энергии. М., Колос, 1972, 343с.
3. Гидроэлектрические станции. Под ред. Ф.Ф.Губина и Г.И.Кривченко. М., Энергия 1980 г.
4. А. Д. Сахарова, С. В. Артемчук. Гидравлический расчет водопроводящих трактов гидроэнергетических установок. учебно-методич. пособие/ Минск : МГЭУ им. А. Д. Сахарова, 2010. – 102 с.

Gidroturbinada suv oqimining energiyasi, mexanik energiyaga aylanadi, undan gidrogeneratorning rotori aylanishi hisobiga mexanik energiya elektr energiyasiga aylanadi. Turbinalar turi napor, quvvat va kavitatsiya ko'rsatkichi, yuqori FIKga qarab tanlanadi.

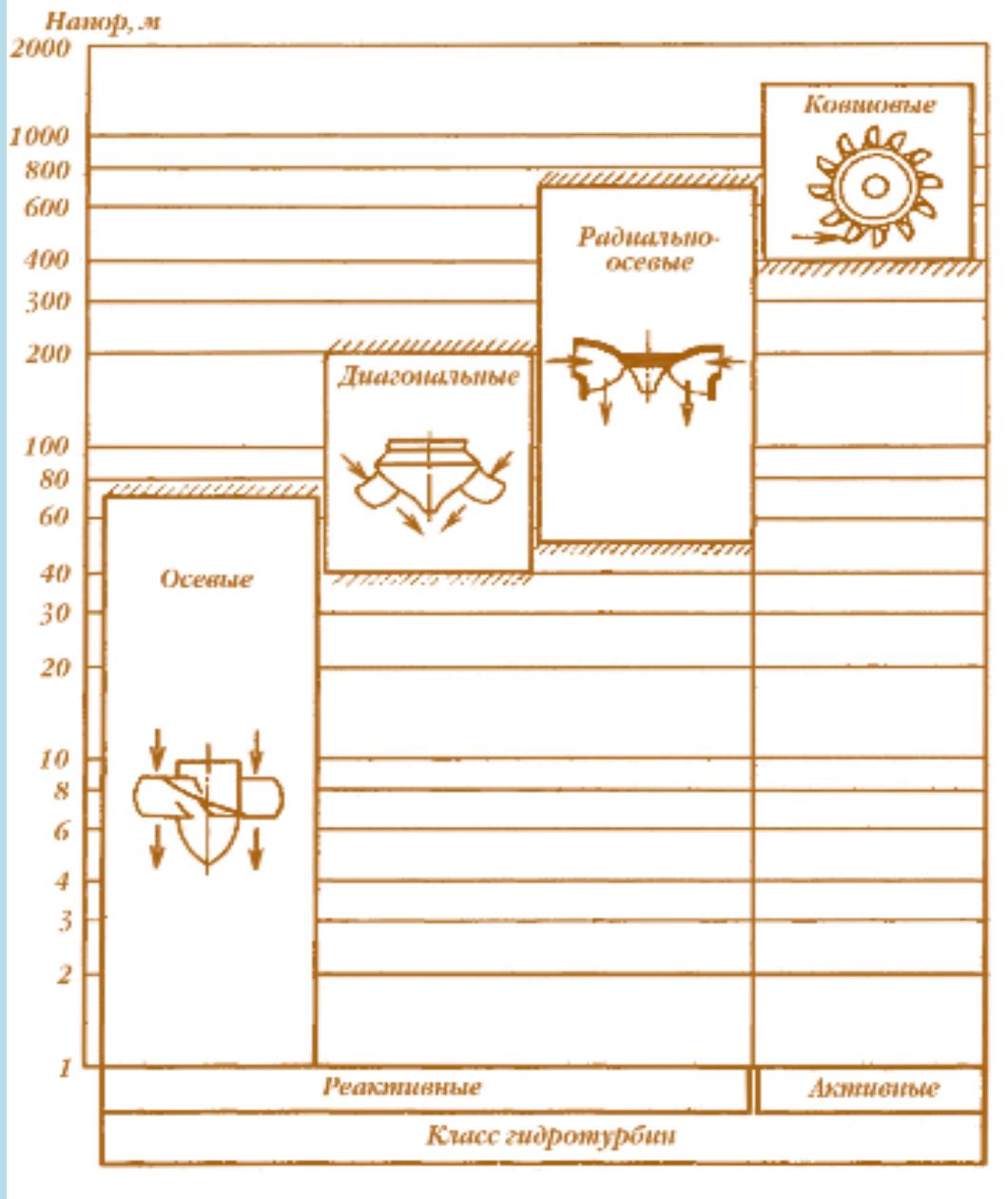
Turbinaning asosiy ishchi konstruksiyasi bu suv energiyasini qabul qiladigan parraklaridir. Suv reaktiv turbinalarda parraklarga yo'naltiruvchi apparat orqali, aktiv turbinalarda esa sopolar orqali beriladi. Reaktiv turbinada parraklar oldidagi suv bosimi atmosfera bosimidan kattaroqdir va uning orqasida atmosfera bosimiga teng yoki kamroq bo'lishi mumkin. Aktiv turbinada parraklar oldidagi va uning orqasidagi suv bosimi atmosfera bosimiga teng.

Reaktiv turbina

Aktiv turbina

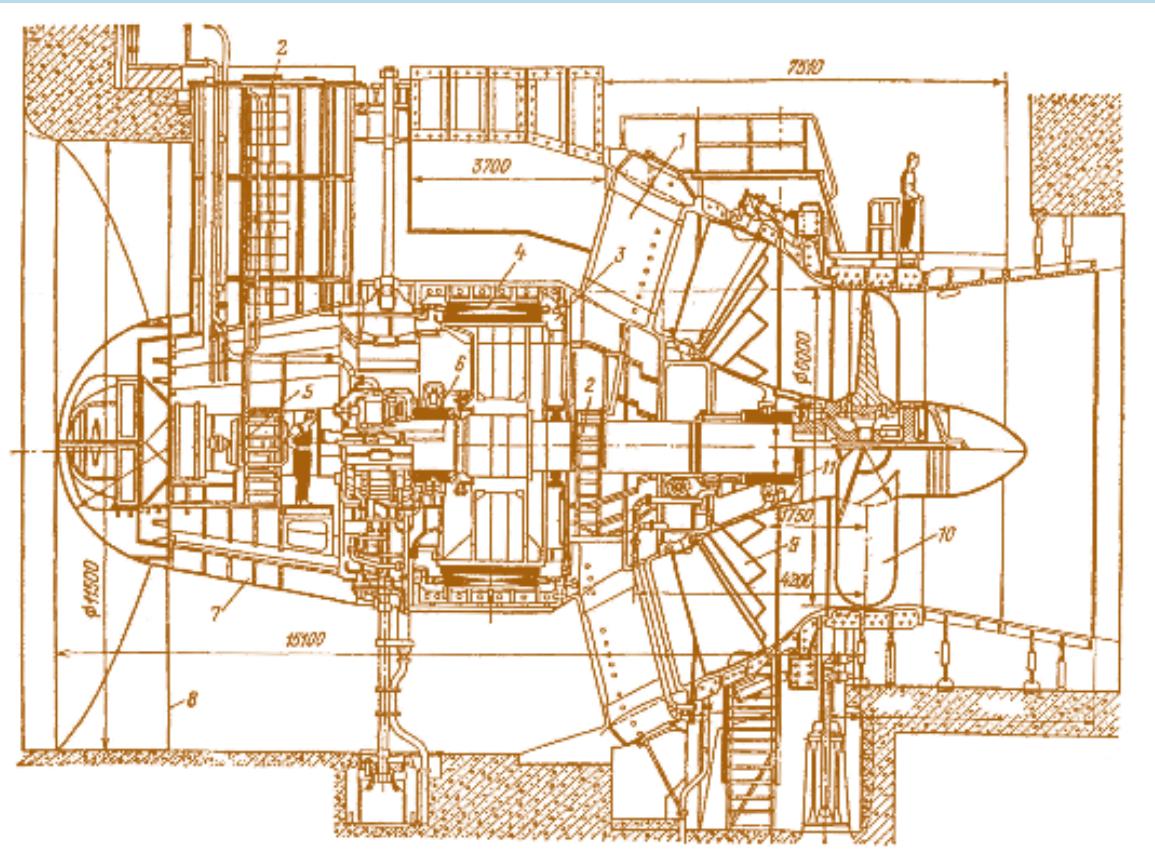
3 rasm. O'qiy turbinalarning qo'llanilish chegaralari

Ayrim turbinalar uchun qo'llanilish chegarasi bir-biriga mos kelishi mumkin. Bunda asosan 50-70 m naporda o'qiy, diagonal va radial o'qiy turbinalar ishlatalishi mumkin. Turbinaning optimal turi turli xil variantlarni texnik va iqtisodiy taqqoslash asosida tanlanadi.

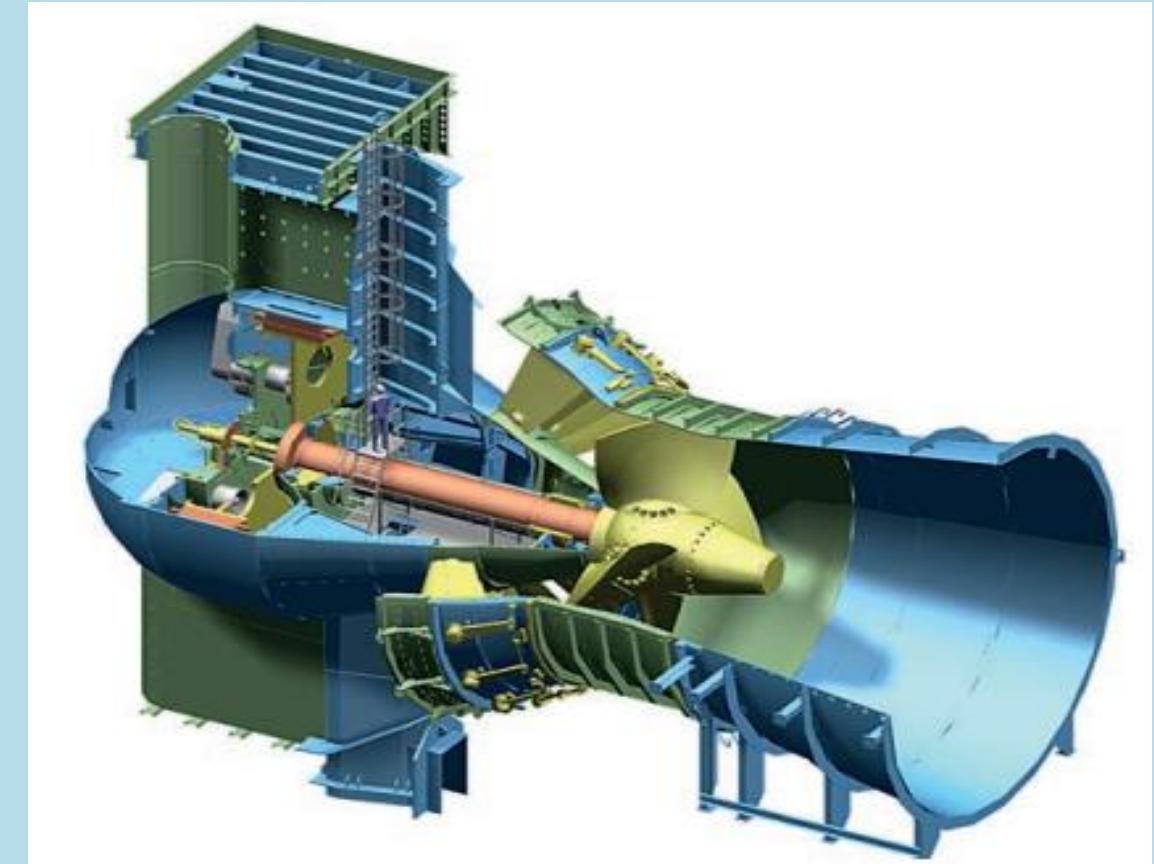
O'qiy turbinalar gorizontal kapsula ko'rinishida bo'lib, naporlari asosan 25 m gacha; napor 60 m gacha bo'lganda parraklari buraluvchan vertikal (Kaplan turbinalari) ko'rinishida o'rnatiladi.

O'qiy turbinaning parraklari soni odatda 4 dan 8 tagacha bo'lib bundan ular naporlari bilan farq qiladi.

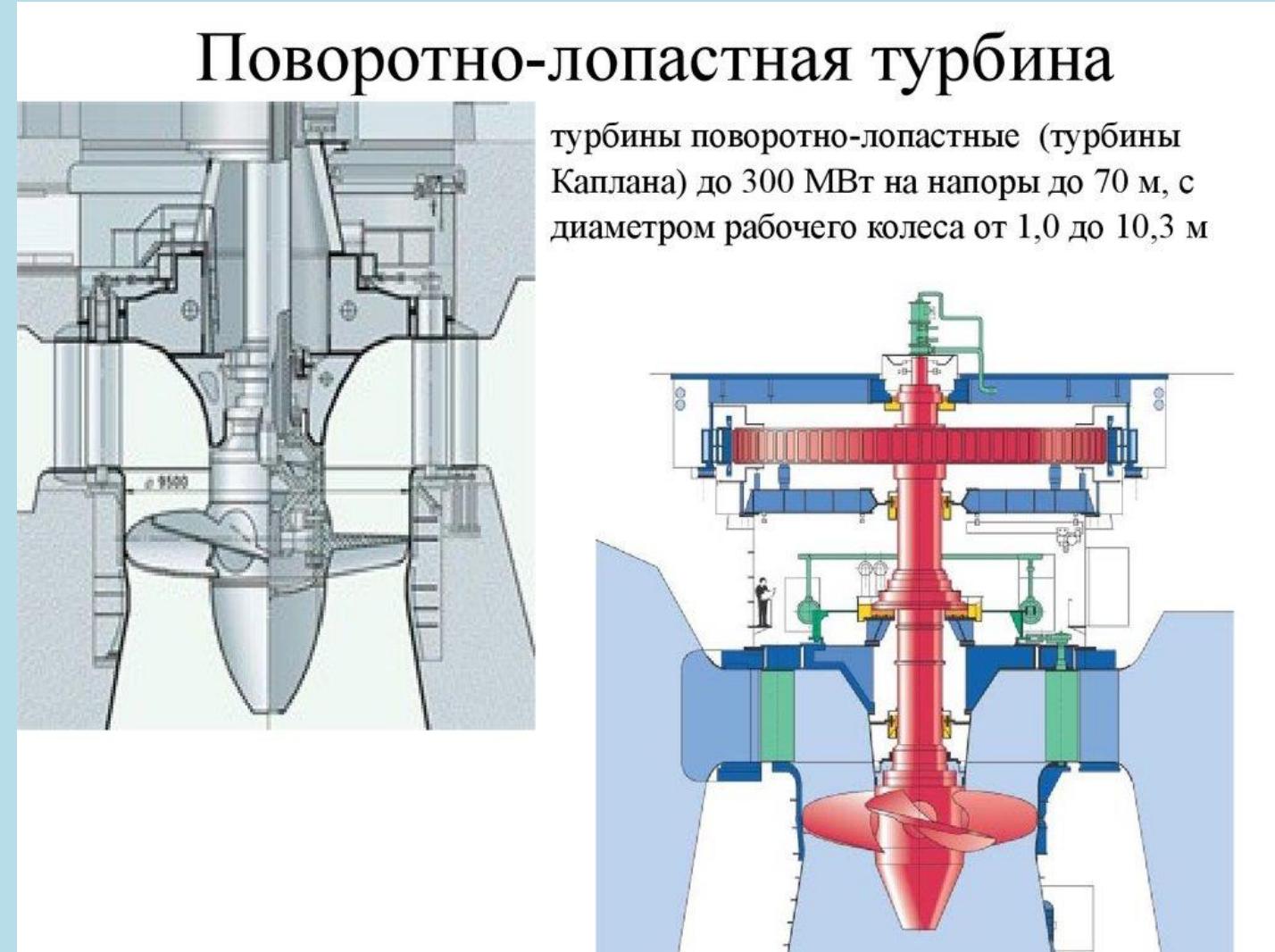
Kapsulali gidroturbinalar. Bunda turbina va gidrogenerator kapsula ichida joylashgan bo'ladi. Kapsulali hidroturbinalar past yoki yuqori suv oqimi tezligida ishlataladi, turbinanining diametri 8 m va undan ortiq, quvvati esa 70 MVt va undan ham ortishi mumkin. Ular to'g'ridan-to'g'ri oqim yo'nalishi bo'ylab joylashtirilgani uchun energiya samaradorligi oshadi va GES agregat blokining o'lchamlarini qisqartirish bilan tavsiflanadi, bu esa qurilish narxini pasaytirish imkonini beradi. Maksimal samaradorlik bunday turbinalarda 94-95% ga etadi.

Капсулльный агрегат Киевской ГЭС: 1 – колонны статора; 2 – шахта; 3 и 4 – ротор и статор генератора; 5 – масловодоприемник; 6 – под пятник; 7 – капсула; 8 – бычок; 9 – направляющий аппарат; 10 – рабочее колесо турбины; 11 – турбинный подшипник

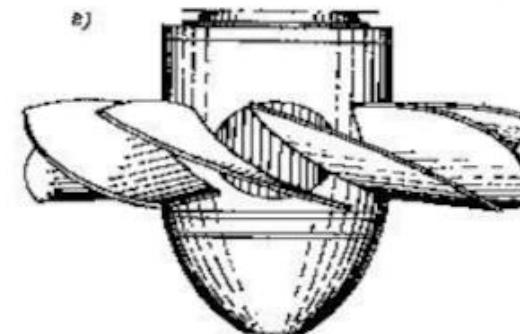
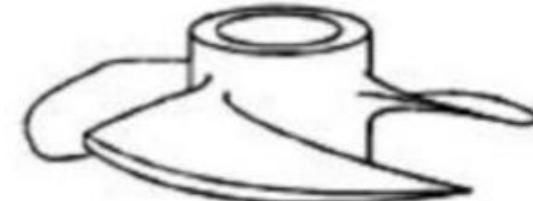

Parraklari buraluvchan vertikal (Kaplan) turbinalari. Ushbu turbinalar foydalanish jihatidan amaliyotda radial o'qiy turbinalardan keyin ikkinchi o'rinda turadi. Bu kabi turbinalarda parraklar aylanadigan holatda o'rnatiladi, buning natijasida ish sharoitlariga qarab, ularni o'rnatish burchagi o'zgartirish mumkin, bu esa yuqori energiya samaradorligini olish imkonini beradi.

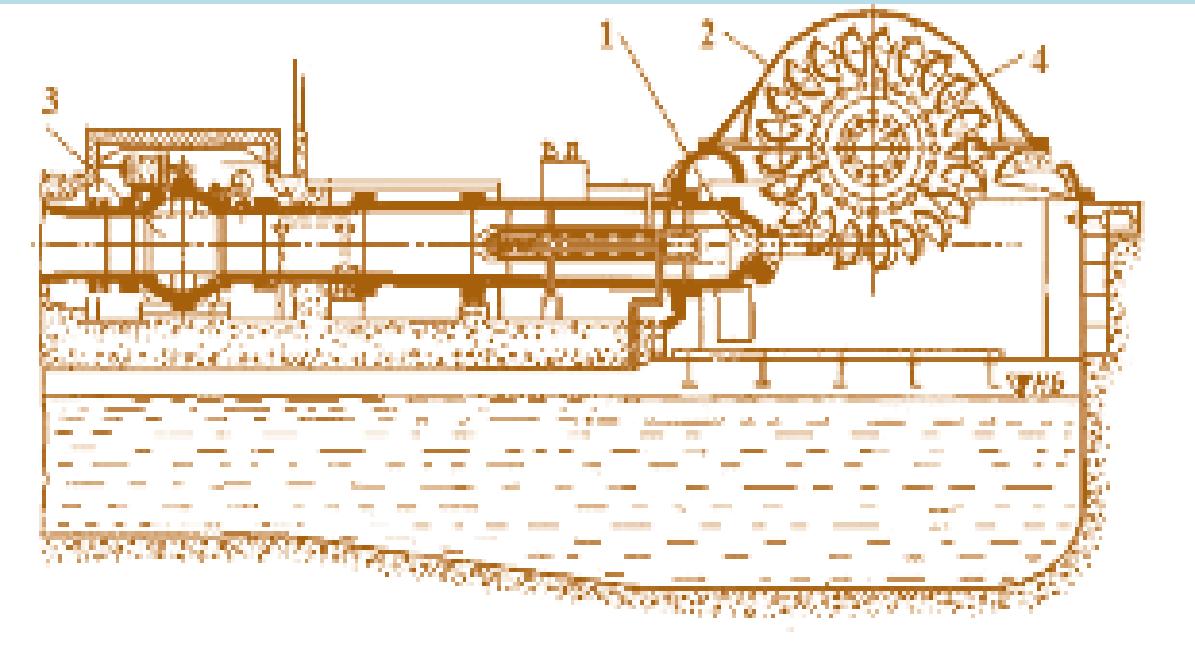
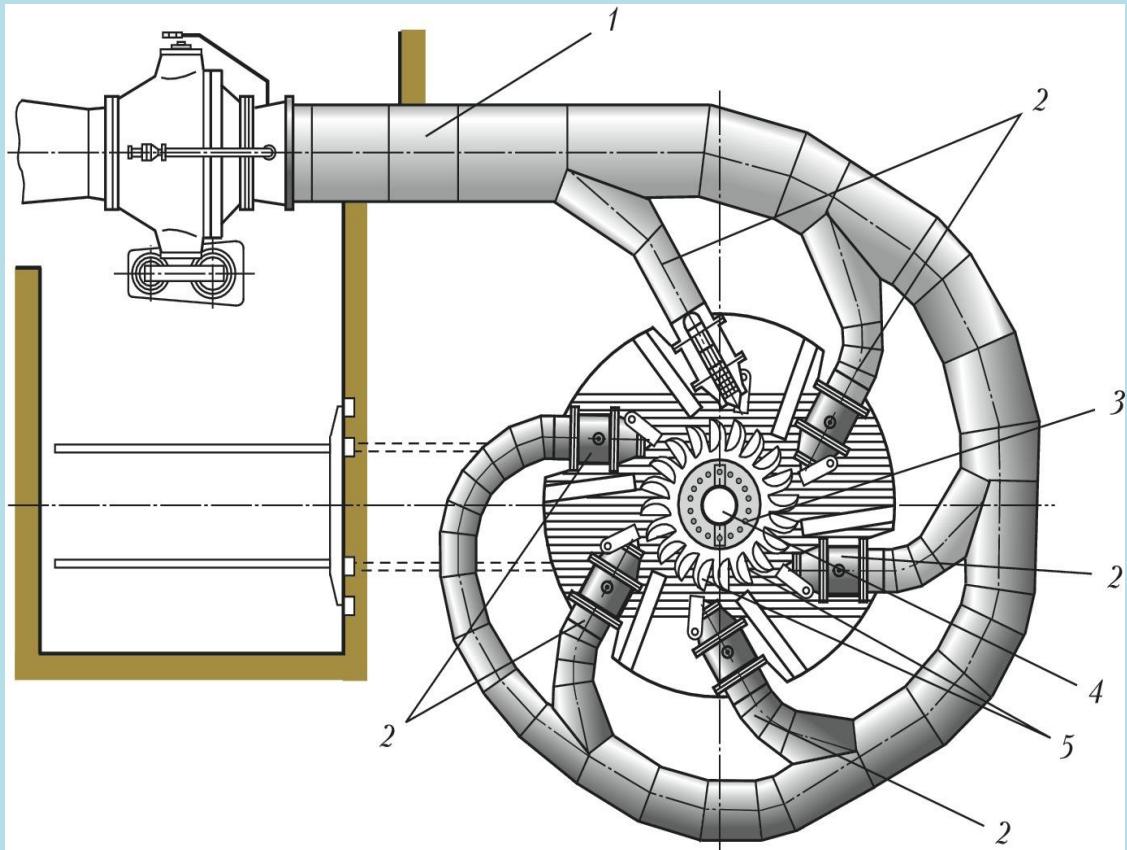

Parraklari qattiq mahkamlangan propellerli turbinalar gidroelektrostansiyalarda bosimning kam o'zgarishida qo'llaniladi. Propellerli turbinalarda parraklarni aylantirish mexanizmi yo'qligi sababli, parraklar biriktiriladigan o'qning diametri kichik bo'ladi. Bu esa turbina orqali oqim sarfini va uning quvvatini oshirish imkonini beradi.

Пропеллерные турбины

Cho'michli turbinalar yuqori naporli (300 m dan ortiq) GESlarda yoki juda past oqim sarfida (0,3-0,7 m³ / s) hamda 100 m va undan ortiq naporli kichik GESlarda qo'llaniladi. Cho'michli turbinaning asosiy elementlari soplo va nozul bo'lib, diskka o'rnatilgan cho'michlardan iboratdir. Cho'michlarning umumiyligi soni 12 ~ 40 tagacha.

Gorizontal o'qqa o'rnatilgan cho'michli turbina: 1 – suv berish qurilmasi; 2 – turbina ish g'ildiragi;